

Jana Stráníková

Výchova a vzdělávání dívek na cestě k moderní občanské společnosti

Genderové a sociální aspekty procesu socializace a socializace v obcích 1774-1868

Opusentický posudek disertační práce

Práce vedaná prof. dr. H. Lenderovou a odevzdaná na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice v říjnu hr. představitelce Janu Stráníkovou, která se při výzkumu intelektuálních a uměleckých aktivit českých žen v první polovině 19. století uplatňuje už delší čas (vystoupením na vědeckých konferencích a v publikacích s nimi souvisejících), práci, která její předchozí kroky zhrubuje v nové syntéze. (Bibliografický odkaz v práci na s. 84 prozrazuje, že výzkum, jehož se po léta účastnila po boku prof. Jiřiny van Leeuwen-Turnovcové, bude předchaven ve zvláštní publikaci nvydané k vydání na rok 2011 v Německu.)

Předložená disertační práce má jasně vymezené téma mezioborové povahy. Týká se výchovy a vzdělávání dívek v letech 1774-1868, jak je určovaly noty pro základní všeobecné vzdělání v rakouské monarchii. České ženě nevyjímaje. Autorka se musela vypořádat s poněkud rozsáhlou literaturou k dějinám školy ve vymezeném čase, s normami, jež postupně připouštěly také základní vzdělávání dívek (a se sociálními i zvykovými bariérami, které tomu bránily). Vynasnažila se i historicky vidět procesy edukace dívek také zevnitř, z osobních písemností žen (a z beletristických příběhů, jako byly výchovné povídky J. Růžka, M. D. Rettigové, K. Světlé aj.)

Zhruba 200 stran výkladu je uříceno do kapitolok nazvaných: *Úvod* (s. 1-25), *Relexe volu ženy a jejího vzdělání* (s. 26-112), *Proces edukace* (s. 113-199) a *Závěr* (s. 200-204). Na dalších padesáti stranách následuje jednak *Seznam použitých pramenů a literatury*, jednak *Přílohy*.

Z vymezení tématu práce je jasné, proč se agr. Stráníková věnuje vzdělávání ve školách zřizovaných státem a jen na okraji její pozornosti zůstávají soukromé školy (jednu z nich, jazykovou, působící v 50. letech v Praze, navštěvovala dcera B. Němcové, Lída získala kvalifikaci učít franštině a uplatnila ji na škole v Jičíně). Vedle soukromých škol jazykových působily také privatní školy hudební, které pochopitelně přijímaly také dívky. Pozorností tohoto typu škol disertace nevěnuje, což nemyslím jako

výiko, jen jako podmíně napříšíš. (Pro následující do vzdělávání dívek zajišťované v zánožných rodinách, jako byla rodina F. Palackého nebo F. L. Riegro, se myslím dnes prameny nacházejí ve vzrůstající míře, autorka disertace zná i tuto strán z literatury i z vlastních průzkmů.)

Nejedna nesnáž vplynula autorce práce z orientace na segment DÍVEK. To je věková fáze ženského rodu, jejíž začátek je dán jasně, konec je nejasný, kdy ta dívčí fáze ženského rodu přechází v ženství, to z pohledu, který máne na zřeteli, není dáno ani fyziologicky, ani vдавkami. Autorka posuzované práce sice důsledně nabídlala jisté vymezení pojmů, jejichž ve své práci používá (s. 16 ad.), ale slovo "dívka" neoblasnila ani s pomocí třeba Jungmannova Slovníku, snad na potřebu vymezení nepouyslila. (Či terminologiu užívané v pramenech, s nimiž pracovala, pozornost nevěnovala.) V zorném úhlu zvoleného tématu může čas "dívčí" vymezovat či ohraničovat stanovený čas povinné školní docházky. Pak se ovšem ly neocenitější dokumenty osobní povahy, v práci porůznu použité a citované (hlavně dopisy v Přílohách), s takovou věkovou fází "dívky" z velké části míjejí. (Například u Podlipské bylo možné vrátit z dovisů bližších jejímu stadiu dívčích let, než se v práci stalo - známe je. Podobně známe dopisy a zápisky třeba Veroniky Vrhákové z dob ještě dívčích ač Zcela jedinečnou dopisy z dívčích let Dory Němcové obsahou korespondence li. Němcové.) Je ovšem pochopitelné, že v posuzované práci ponechala mgr. Stráníková stranou dopisy již známé, publikované, a směřovala se na originální fondy dopisů, které sana objevila dříve pro práce poněkud odlišně zaměřené.

V čen je posuzovaná disertační práce podle mého názoru mimořádně originální a perspektivní, to je průzkum dobových příruček (rádeč) k psaní písemných podání a dopisů. Údln by mohla pracnou přípravou vzniknout mimořádně zajímavá, až závažná publikace, užitečná nejen pro činitele školy a účastníky vzdělávacích procesů, ale i pro milovníky "věcné" literatury.

Práce mgr. Jany Stráníkové splňuje nároky kladené na disertační práce zakládající udělení titulu Ph.D. Doporučuju jí k obhajobě.

Jaroslav Janáček
mgr. dr. Jaroslava Janáčka, CSc.

Praha 12. listopadu 2010